

Policydokument: Grønn og rettferdig omstilling

Klimaendringene og tap av biologisk mangfold er blant de største utfordringene verden står overfor og utfordrer politikken lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Dersom den globale oppvarmingen og tap av biologisk mangfold ikke stoppes i tide, vil det blant annet få konsekvenser for migrasjon, sikkerhet, økonomi, arbeidsplasser, folkehelse og matsikkerhet. Klimaendringer gir risiko for blant annet overvann, flom, ras og uvær som kan skade bygg og infrastruktur. Det påvirker livsgrunnlaget til planter og dyr og utfordrer folkehelsen. Det gir økonomisk risiko for mange næringer knyttet til overgangen til lavutslippssamfunnet, og staten og kommunene risikerer erstatningsansvar knyttet til hendelser i forbindelse med klimaendringer.

Norge har sluttet seg til FNs bærekraftsmål og har gjennom Parisavtalen og klimaloven forpliktet seg til å redusere utslippene av klimagasser. Norges forsterkede klimamål er å redusere utslippene med 50- 55 prosent innen 2030 og 80 – 95 prosent innen 2050, sammenlignet med 1990. Norge sluttet seg til Montrealavtalen (Naturavtalen) med mål om å bevare og reversere tap av natur og biologisk mangfold. Akademikerne støtter målene i disse avtalene.

Akademisk kompetanse og tverrfaglighet er en forutsetning for å lykkes med omstillingen til lavutslippssamfunnet, håndtere klimarisiko og tilpasse oss klimaendringer. Dette krever en god skole og solide universitets- og høyskoleutdanninger som integrerer klima- og miljøspørsmål i studieprogrammene. Samtidig øker behovet for å lære hele livet.

Mer ambisiøse internasjonale klimaavtaler vil i økende grad påvirke etterspørselen etter nye klimavennlige teknologier, varer og tjenester internasjonalt. Norge har spesielle fortrinn: en velfungerende stat, en stor finanskapital, solide kompetansemiljø, en godt utdannet befolkning og rike naturressurser. Dette gir oss gode forutsetninger for å utnytte nye markedsmuligheter et strengere avtaleverk gir til å skape fornybar energi og klimavennlige teknologier, varer og tjenester. Tilslutning til internasjonale avtaler fordrer også nasjonal lovgivning.

En ansvarlig og rettferdig omstilling er et mål i seg selv, og en forutsetning for å lykkes med å realisere lavutslippssamfunnet. Byrdene ved omstillingen må fordeles på en sosialt bærekraftig måte, og nye klima- og miljøvennlige arbeidsplasser må skapes på veien mot lavutslippssamfunnet.

Økt kompetanse på klima og miljø

- Statlige, regionale og kommunale beslutninger og forvaltning må være basert på den best tilgjengelige kunnskapen, og klima-, natur- og miljøvennlige løsninger må

prioriteres. Dette forutsetter at klimaavtrykk og mulighetene for utslippsreduksjoner er godt utredet, og at nødvendig datagrunnlag er tilgjengelig.

- Staten og kommunene må rekruttere og beholde riktig kompetanse slik at de er i stand til å ivareta kunnskapskrevende oppgaver på klima- og miljøområdet og fremme innovasjon og klimavennlige løsninger i samspill med næringslivet.
- Vi trenger tverrfaglig kunnskap og samhandling for å gjennomføre de riktige reguleringene for å endre adferd og skape markeder, for å legge til rette for miljøvennlig forbrukeradferd, planlegge for klimaendringer og ivareta samfunnssikkerheten.
- Grunnlaget for økt kunnskap og bevissthet om klima, natur og miljø legges i grunnopplæringen. Fra 2020 er bærekraftig utvikling et tverrfaglig tema i skolen. Det er viktig at dette følges opp med kompetanseheving hos lærere og oppdaterte læremidler.
- Omstilling til lavutslippssamfunnet krever en vridning av forskningsinnsatsen. Det må satses mer på utdanning, forskning og teknologiutvikling, for eksempel energieffektivisering, fangst, transport og lagring av CO₂, havvind og andre fornybare energikilder.
- Flest mulig skal ha et reelt tilbud om etter- og videreutdanning og det må investeres mer i etter- og videreutdanningstilbud. Universiteter og høyskoler må få de nødvendige rammevilkårene for å kunne tilby relevante tilbud.

Klimavennlige investeringer

- Industri og næringsliv må redusere sine klimagassutslipp, men også utvikle nye forretningsmodeller som skaper verdier av andre aktørers klimagassutslipp eller avfall. Dette forutsetter investering i kunnskap, forskning og utvikling.
- Staten må oppmuntre til investeringer i forskning og innovasjon, og gi regulatoriske rammeverk som skaper markeder for miljøvennlige varer og tjenester og ikke favoriserer forurensende løsninger.
- Offentlige virksomheter må utnytte sin rolle som kunde til å etterspørre nullutslippsløsninger.
- CBAM (Karbontoll) er et nødvendig verktøy for at forurensere i Norge og Europa skal betale for sine utslipp uten at det forårsaker industridød. Norge må følge EU og innføre CBAM.

Klimaløsninger og klimavennlige arbeidsplasser

- Klima- og miljøvennlig produksjon og produkter blir stadig viktigere kvaliteter som næringslivet bør utnytte for å styrke konkurransekraften. Næringslivet bør se nye

forretningsmuligheter i gjenbruk, resirkulering og ombruk og etterspørre klima- og miljøvennlige løsninger i anskaffelser.

- Staten må legge til rette for at Norges fortrinn utnyttes og bidra til utvikling av lavutslippsteknologi og fornybar energi. Et samlet virkemiddelapparat — fra forskning og utdanning, til offentlige investeringer, støtteordninger og eksportstøtte — bør innrettes for å realisere mulighetene for nye klimaløsninger.
- Staten må sørge for tidlig og bred involvering mens sakene fortsatt er på forslagsstadiet i EU.
- Partene i arbeidslivet må bidra i arbeidet med sosial og rettferdig omstilling gjennom trepartssamarbeidet sentralt. Klima, miljø, innovasjon og klimarisiko bør være en del av partsdialogen på norske arbeidsplasser, både i privat og offentlig sektor.

Klimarisiko og klimatilpasning

- Lokale og nasjonale myndigheter må vurdere miljø- og klimapåvirkning, men også klimarisiko og naturrisiko, i samfunnsplanleggingen. Kunnskapsgrunnlaget om klimarisiko og kompetansen i stat og kommuner og om hvordan dette kan håndteres må styrkes.
- Aktørene i næringslivet har ansvar for å integrere hensynet til klimaendringene, og hvilken påvirkning et endret klimaregime får, i sin virksomhet. Næringsaktører må ivareta egen kompetanse på området.
- Det er viktig å forstå og kunne kvantifisere naturverdier som grunnlag for konkrete beslutninger, blant annet om lokalisering og utbygging. Dette er ikke bare viktig for naturen, men også for å unngå konflikter mellom natur og klima, for eksempel når det gjelder vindkraft som stiller store krav til arealer. Slike konflikter kan begrense fremdriften i det grønne skiftet. Akademikerne mener denne kunnskapen må styrkes.